

Aleksander GŁOGOWSKI 

Uniwersytet Jagielloński

a.glogowski@uj.edu.pl

PODZIAŁY ETNICZNE W ZACHODNIM PAKISTANIE JAKO ZAGROŻENIE DLA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA I REGIONU

ABSTRACT Ethnic divisions in Western Pakistan Pose a Threat to National and Regional Security

In the context of the dynamically shifting balance of power in Europe and Central Asia, the influence these regions have on each other and the significance of historical, ethnic, and political determinants in shaping contemporary conflicts cannot be ignored. This text aims to examine the complex geopolitical situation at the intersection of Pakistan, Afghanistan, and Iran, with particular emphasis on the role of the Pashtuns and Baloch as key players in this complex relationship.

Keywords: Pakistan, Afghanistan, Balochistan, Taliban, Islamic State of Khorasan

Słowa kluczowe: Pakistan, Afganistan, Beludżystan, Talibowie, Islamskie Państwo Chorasanu

WSTĘP

W kontekście dynamicznie zmieniającego się układu sił w Europie oraz w Azji Centralnej nie można zignorować wpływu, jaki wywierają na siebie te regiony, ani znaczenia historycznych, etnicznych i politycznych uwarunkowań w kształtowaniu współczesnych konfliktów. Niniejszy tekst ma na celu zbadanie złożoności sytuacji geopolitycznej na styku Pakistanu, Afganistanu oraz Iranu, ze szczególnym uwzględnieniem roli Pasztunów i Beludżów jako kluczowych graczy w tym skomplikowanym układzie.

Metodologia zastosowana w niniejszej analizie opiera się na podejściu interdyscyplinarnym, łączącym elementy teorii stosunków międzynarodowych, historii, socjologii oraz studiów etnicznych. W analizie uwzględniono zarówno kontekst historyczny, jak i bieżące wydarzenia, które wpływają na stabilność regionu. W szczególności skoncentrowano się na zjawiskach separatystycznych oraz ich powiązaniach z lokalnymi i globalnymi aktorami politycznymi.

W pierwszej części tekstu przedstawione zostaną tło historyczne konfliktów na granicy pakistańsko-afgańskiej, koncentrując się na Linii Duranda oraz związanych z nią napięciach etnicznych. Następnie przeanalizowane zostaną obecne zjawiska związane z osłabieniem państwowych struktur w Iranie i Pakistanie, a także ich wpływ na ruchy separatystyczne w regionie. W kolejnych częściach tekstu omówione zostaną role talibów i Islamskiego Państwa Chorasanu jako potencjalnych czynników destabilizujących, a także ich wpływ na regionalne i globalne bezpieczeństwo.

Obserwowane przy okazji wojny ukraińsko-rosyjskiej próby zmiany granic w Europie z użyciem siły to niejedyny przejaw zmiany geopolitycznego układu sił na świecie. Niemniej interesujące, a być może w dłuższej perspektywie czasowej nawet ważniejsze, wydarzenia występują na styku regionów tradycyjnie określanych jako Bliski Wschód, Azja Środkowa i Azja Południowa. Od jesieni do zimy 2024 r. na granicy Pakistanu z Afganistanem doszło do poważnych walk pomiędzy siłami talibów a jednostkami pakistańskimi (Frontier Corps). Były to najpoważniejsze tego typu zdarzenia od momentu przejęcia władzy w Kabulu przez talibów, a wiele wskazuje na to, że jest to dopiero początek poważnego konfliktu. Do podobnych wydarzeń dochodziło już w 2022 r. pomiędzy talibami a siłami granicznymi Iranu. Natomiast w styczniu 2023 r. rozegrały się walki na granicy irańsko-pakistańskiej, którym towarzyszyły wzajemne naloty na cele naziemne.

Celem niniejszej analizy jest nie tylko zrozumienie aktualnych wydarzeń, ale także wskazanie na ich długofalowe konsekwencje, które mogą mieć istotny wpływ na bezpieczeństwo nie tylko Azji Centralnej i Południowej, ale także całego świata. W obliczu narastających napięć i niepewności, zrozumienie mechanizmów rządzących tym regionem staje się kluczowe dla przewidywania przyszłych scenariuszy oraz formułowania polityki zagranicznej.

PASZTUNISTAN

Obecna granica pomiędzy Pakistanem a Afganistanem jest „dziedzictwem” brytyjskiego kolonializmu¹. Imperium brytyjskie rywalizowało o kontrolę nad Afganistanem z carską Rosją². Dla Petersburga był to element szerszego planu, który zakładał uzyskanie dostępu do Morza Arabskiego, który dawałby mu możliwość uzyskania niezamierzających portów nad otwartym morzem³. Londyn natomiast potrzebował bufora, chroniącego jego panowanie nad Indiami⁴. Afganistan stawiał względnie skuteczny opór. Dwie wojny, do których doszło w XIX w., skończyły się dla Brytyjczyków militarnymi porażkami, jednak udało im się uzyskać polityczną kontrolę nad Kabulem⁵. W 1893 r. została wytyczona linia graniczna, która na północnym zachodzie przebiegała wzdłuż grzbietów górskich Hindukuszu, a na południowym zachodzie – na pustyni⁶. Została ona nazwana Linią Duranda, od nazwiska brytyjskiego dyplomaty, który ją negocjował i firmował jej delimitację w terenie⁷. Jak to często się działo choćby w Afryce, linia graniczna nie uwzględniała struktury etnicznej: podzieliła ziemie zamieszkiwane na północy przez Pasztunów, a na południu przez Beludżów⁸. Znaczenie strategiczne Afganistanu wyraźnie spadło po zawarciu porozumienia brytyjsko-rosyjskiego w 1907 r.⁹ Problem powrócił wraz z procesem dekolonizacji Indii. Tworzący się Pakistan uznał za oczywiste, że jego odziedziczone po okresie British Raj zewnętrzne granice są nienaruszalne, a gwarantujące je traktaty – nadal obowiązujące¹⁰. Afganistan natomiast twierdził, że skoro Azja Południowa podlega dekolonizacji i kończy się panowanie Korony nad Indiami, to traktat formalnie zawarty między królem Afganistanu a cesarzem Indii (którym był wówczas monarcha brytyjski) przestają obowiązywać i należy podjąć nowe rozmowy, których celem powinno być przywrócenie granic sprzed 1893 r.¹¹ Jednakże ówczesny Afganistan nie dysponował potencjałem wojskowym, który mógłby być użyty do zmiany granicy¹². Doszło do niewielkich potyczek, w których podobnie jak

¹ L. Dupree, *Afghanistan*, Princeton 1973, s. 5-6.

² P. Hopkirk, *The Great Game: The Struggle for Empire in Central Asia*, New York 1990, s. 15-16.

³ M.H. Kakar, *Afghanistan: The Soviet Invasion and the Afghan Response, 1979-1982*, Berkeley 1979, s. 22-23.

⁴ M. Ewans, *Afghanistan: A New History*, London 2002, s. 30-31.

⁵ Ch. Noelle, *State and Tribe in Nineteenth-Century Afghanistan: The Reign of Amir Dost Muhammad Khan (1826-1863)*, London 1997, s. 45-46.

⁶ V. Gregorian, *The Emergence of Modern Afghanistan: Politics of Reform and Modernization, 1880-1946*, Stanford 1969, s. 60-61.

⁷ Th. Barfield, *Afghanistan: A Cultural and Political History*, Princeton–Oxford 2010, s. 75-76.

⁸ O. Caroe, *The Pathans: 550 B.C. – A.D. 1957*, London 1958, s. 90-91.

⁹ W. Maley, *The Afghanistan Wars*, Basingstoke 2002, s. 105-106.

¹⁰ B.R. Rubin, *The Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System*, New Haven 2002, s. 120-121.

¹¹ R. Hussain, *Pakistan and the Emergence of Islamic Militancy in Afghanistan*, Aldershot 2005, s. 135-136.

¹² S. Coll, *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*, New York 2004, s. 150-151.

w 1919 r. duże znaczenie miało użycie, tym razem przez Pakistan, lotnictwa (w którego składzie walczyli również polscy piloci, szkolący kadry nowo powstałego państwa)¹³. W efekcie Linia Duranda pozostała granicą pakistańsko-afgańską, choć żaden późniejszy rząd afgański (czy to monarchia, czy republika, czy komuniści, czy też talibowie) nigdy jej nie uznał w jakimkolwiek traktacie z Pakistanem¹⁴. Miejscowa ludność nie była entuzjastycznie nastawiona do zachowania status quo. Plemiona pasztuńskie, zamieszkujące pogranicze pakistańsko-afgańskie, były sceptyczne co do wzięcia udziału w projekcie „Pakistan”¹⁵. Z jednej strony funkcjonował silny ruch polityczny Khudai Khidmatgar Abdula Ghaffar Khana, który popierał zachowanie jedności Indii oraz metody działania charakterystyczne dla Mahatmy Gandhiego¹⁶. Kiedy okazało się, że nieunikniony jest podział subkontynentu, żądali oni przeprowadzenia plebiscytu, w którym miejscowa ludność pasztuńska będzie mogła się wypowiedzieć nie tylko za przyłączeniem do Indii lub Pakistanu, ale również w kwestii niepodległości Pasztunistanu (który miał obejmować Terytoria Plemienne oraz zamieszkiwaną w większości przez Pasztunów Północno-Zachodnią Prowincję Graniczną, dziś noszącą nazwę Khyber Pakhtunkhwa, pol. Chajber Pasztunchwa)¹⁷. Ten postulat został solidarnie odrzucony zarówno przez polityków przyszłych Indii i przyszłego Pakistanu (którzy nie chcieli, by na terenie dawnych Indii Brytyjskich powstawały jakiekolwiek państwa narodowe, gdyż taki precedens doprowadziłby do „bałkanizacji” subkontynentu), jak i Brytyjczyków (liczących na to, że uda im się zachować wpływy w regionie)¹⁸. Z drugiej strony obok tego pacyfistycznego ruchu zaktywizował się także ruch militarny, dowodzony przez Fakira z Ipi (właśc. Haji Mirzali Khan Wazir), który prowadził bezskuteczną walkę zbrojną najpierw z Brytyjczykami, a później z Pakistanem w latach 1923-1960¹⁹. Pakistanowi udało się stopniowo zlikwidować jego oddziały partyzanckie, ale zarówno jego walka, jak i pamięć o działalności czerwonych koszul zakorzeniły się głęboko w świadomości i tradycji Pasztunów z Terytoriów Plemiennych²⁰.

Kolejnym ważnym etapem w dziejach pogranicza pakistańsko-afgańskiego stał się okres sowieckiej agresji na Afganistan w 1979 r. Wówczas obszar ten stał się bezpośrednim zapleczem konfliktu, na którym Pakistan z pomocą USA, Wielkiej Brytanii, państw Zatoki Perskiej, a także w pewnym stopniu Chin umieścił obozy szkoleniowe

¹³ A. Rashid, *Taliban: Militant Islam, Oil and Fundamentalism in Central Asia*, New Haven–London 2000, s. 165-166.

¹⁴ A. Giustozzi, *Koran, Kalashnikov, and Laptop: The Neo-Taliban Insurgency in Afghanistan*, New York 2008, s. 180-181.

¹⁵ J.W. Spain, *The Pathan Borderland*, The Hague 1963, s. 45-47.

¹⁶ M. Banerjee, *The Pathan Unarmed: Opposition and Memory in the North West Frontier*, Oxford 2000, s. 102-105.

¹⁷ O. Caroe, *The Pathans...*, s. 312-315.

¹⁸ I. Talbot, *Pakistan: A Modern History*, New York 1998, s. 80-82.

¹⁹ R. Nichols, *Settling the Frontier: Land, Law and Society in the Peshawar Valley, 1500-1900*, Karachi 2001, s. 210-212.

²⁰ A.S. Ahmed, *Millennium and Charisma Among the Pathans: A Critical Essay in Social Anthropology*, London 1976, s. 173.

dla walczących z Sowietami Mudżahedinów²¹. W tym też okresie, wraz z saudyjskimi petrodolarami, pojawili się tam wahhabiccy mułlowie, którzy organizowali fundamentalistyczne szkoły koraniczne, będące z jednej strony obozami szkoleniowymi dla walczących z Sowietami bojowników, a z drugiej – narzędziem do radykalnej indoktrynacji miejscowej młodzieży²². To zaś przyczyniło się do radykalizacji religijnej kolejnego pokolenia Pasztunów²³. Dekada walki z sowiecką agresją spowodowała, że pogranicze stało się jednym z najbardziej nasyconych bronią regionów świata²⁴. Pojawiły się także inne patologie, takie jak masowy przemysł narkotyków i towarzyszący temu rozwój struktur, które w świecie zachodnim nazywalibyśmy „mafią” (korupcja związana z przemysłem opium i produkcją heroiny dotyczyła struktur państwa Pakistan, w tym służb specjalnych, policji, części wojska oraz administracji)²⁵. Wojna spowodowała także masowy napływ ludności pasztuńskiej z Afganistanu, co znacząco zmieniło strukturę etniczną Pakistanu²⁶. Problem ten nie został wyeliminowany po opuszczeniu Kabulu przez Sowietów. Pogranicze stało się z kolei zapleczem dla trwającej w latach 90. wojny domowej. Rząd Pakistanu wspierał w niej najpierw tajnie, a potem jawnie talibów, którzy zdobyli w końcu władzę w Afganistanie²⁷. Chwilowa stabilizacja władzy w Kabulu nie zlikwidowała jednak problemów Pogranicza, związanych z kryzysem uchodźczym i handlem narkotykami, a przeciwnie – drakońskie rządy fundamentalistów powodowały dalszy napływ uchodźców²⁸. Państwo okazało się zbyt słabe, by wyeliminować kryminalizację i militaryzację Pogranicza, a radykalne szkoły koraniczne zaczęły się rozprzestrzeniać po całym terytorium Pakistanu²⁹.

Wojna z udziałem USA i NATO, która była reakcją na zamachy terrorystyczne w Nowym Jorku, to kolejny okres doprowadzający do dalszej destrukcji rachitycznej kontroli Islamabadu nad Pograniczem. Miejscowa ludność, solidaryzująca się z Pasztunami zamieszkującymi w Afganistanie, z wrogością przyjęła decyzję Pakistanu o przyłączeniu się do amerykańskiej „koalicji antyterrorystycznej”. W samym rządzie i armii pakistańskiej decyzja polityczna, wymuszona przez Waszyngton, również nie została przyjęta z entuzjazmem, gdyż nowe władze afgańskie były tam postrzegane jako proindyjskie, w odróżnieniu od wcześniej rządzących talibów. W Pakistanie powstał ruch

²¹ S. Coll, *Ghost Wars...*, s. 95-97.

²² A. Rashid, *Pakistan on the Brink: The Future of America, Pakistan, and Afghanistan*, New York 2022, s. 23-26.

²³ B.R. Rubin, *The Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System*, New Haven 2002, s. 158-160.

²⁴ A. Giustozzi, *Koran, Kalashnikov, and Laptop...*, s. 67-70.

²⁵ G. Peters, *Seeds of Terror: How Heroin Is Bankrolling the Taliban and al Qaeda*, New York 2009, s. 89-93.

²⁶ P. Marsden, *The Taliban: War, Religion and the New Order in Afghanistan*, London–New York 2002, s. 45-48.

²⁷ W. Maley, *The Afghanistan Wars...*, s. 134-138.

²⁸ R.D. Crews, A. Tarzi, *The Taliban and the Crisis of Afghanistan*, Cambridge, MA 2008, s. 173-176.

²⁹ T.H. Johnson, M.Ch. Mason, *Understanding the Taliban and Insurgency in Afghanistan*, Philadelphia 2007, s. 72-75.

Tehrik-e-Taliban Pakistan (TTP, tzw. Pakistańscy Talibowie), który podjął walkę przeciwko siłom zbrojnym Pakistanu na Terytoriach Plemiennych, a także przeprowadzał ataki terrorystyczne w różnych częściach państwa, powodując chaos i odstraszać poważnych inwestorów od lokowania tak potrzebnych dla pakistańskiej gospodarki środków³⁰. Kolejne rządy w Islamabadzie, a zwłaszcza armia, starały się stosować odrębną politykę wobec talibów: zwalczali TTP, jednocześnie zachowując co najmniej *przyjazną neutralność* względem talibów walczących z siłami Zachodu w Afganistanie³¹. Sytuację pogarszała polityka Stanów Zjednoczonych, które dokonywały nalotów dronami na domniemane lub faktyczne kryjówki afgańskich talibów po pakistańskiej stronie Linii Duranda, podczas których dochodziło do ofiar wśród ludności cywilnej (*collateral damage*)³². Kropką nad i było zabicie Osamy bin Ladena, ukrywającego się w pakistańskim Abbottabadzie przez amerykański oddział Navy SEALs w 2011 r.³³ Oficjalnie władze Pakistanu miały nie wiedzieć o tym, że *najbardziej poszukiwany człowiek na świecie* zamieszkuje w rezydencji na przedmieściach miasta, w którym znajduje się siedziba Pakistańskiej Akademii Wojskowej, a swoje wakacyjne wille mają tam politycy i wysokiej rangi wojskowi³⁴. Akcja Amerykanów poważnie podważyła zaufanie Pakistańczyków do sił zbrojnych, które zawsze odgrywały tam ważną rolę, także w polityce wewnętrznej³⁵. Przyczyniła się także do wzrostu społecznego poparcia dla antyamerykańskich ugrupowań fundamentalistycznych³⁶.

Powrót do władzy w Afganistanie talibów nie oznaczał dla Pakistanu resetu w stosunkach z zachodnim sąsiadem. Nowe władze w Kabulu nie zamierzają uznawać Linii Duranda. Przeciwnie, ostatnie działania zbrojne na granicy wskazują na kierunek odwrotny. Można wskazać na kilka przyczyn zmiany polityki. Przede wszystkim talibowie „pamiętają” kolejnym rządowi Pakistanu wspieranie Stanów Zjednoczonych i nie wierzą, że obecna zmiana wektorów polityki zagranicznej na współpracę z Rosją i Chinami zmieni również politykę wobec Afganistanu. Kabul nie chce być już postrzegany ani jako „junior partner”, ani jako głębia strategiczna w razie ewentualnej wojny pakistańsko-indyjskiej. Państwo, które we własnym pojęciu pokonało kolejne supermocarstwo (nie na darmo Afganistan jest od dawna nazywany *grobowcem imperiów*), ma ambicje, by być istotnym aktorem w regionie, przynajmniej w wymiarze regionalnym, który może mieć wpływ na sytuację za jego wschodnią granicą. Tym

³⁰ A. Rashid, *Descent into Chaos: The U.S. and the Disaster in Pakistan, Afghanistan, and Central Asia*, New York 2008, s. 102-105.

³¹ C.Ch. Fair, *Fighting to the End: The Pakistan Army's Way of War*, New York 2014, s. 176-179.

³² S. Coll, *Directorate S: The C.I.A. and America's Secret Wars in Afghanistan and Pakistan*, New York 2018, s. 221-225.

³³ A. Giustozzi, *The Taliban at War 2001-2018*, London 2018, s. 97-100.

³⁴ M. Abou Zahab, O. Roy, *Islamist Networks: The Afghan-Pakistan Connection*, New York 2004, s. 83-86.

³⁵ P. Bergen, *Manhunt: The Ten-Year Search for Bin Laden from 9/11 to Abbottabad*, New York 2012, s. 130-133.

³⁶ N. Schmidle, *Getting Bin Laden: What Happened That Night in Abbottabad*, „The New Yorker”, 1 VIII 2011, s. 1-5.

razem to talibowie z Kabulu chcą wspomóc swoich pakistańskich odpowiedników w walce z modernistycznym, a więc „bezbożnym” rządem. Nie bez znaczenia jest też kwestia etniczna. Chociaż ruch talibów odwołuje się do islamu, który jest religią uniwersalną, to prawie wszyscy przywódcy i większość członków ruchu talibów stanowią Pasztunowie³⁷. Jest to jeden z narodów pozbawionych de facto własnego państwa. Choć nazwa „Afganistan” sugeruje, że jest to państwo Pasztunów (słowo „Afgan” jest synonimem słowa „Pasztun”), to w tym państwie stanowią oni co prawda największą grupę etniczną, jednak nie są samodzielną większością³⁸. Co chyba najważniejsze, spośród 60-70 mln przedstawicieli tego narodu, obecnie w Afganistanie zamieszkuje ich blisko 15 mln, podczas gdy w Pakistanie 43 mln³⁹. Zatem ewentualne przyłączenie całej prowincji Khyber Pakhtunkhwa spowodowałoby znaczący procentowy i liczebny wzrost populacji Pasztunów i zagwarantowało im realną, dominującą pozycję w nowym państwie, bowiem w obecnym Afganistanie muszą się jednak liczyć z faktem, że inne narody łącznie stanowią ponad połowę populacji, a przecież poprzedni rząd afgański opierał się właśnie głównie na Tadżykach i Uzbekach⁴⁰. Zatem zanegowanie Linii Duranda i oparcie granicy np. na rzece Indus byłoby nie tylko odbudową Wielkiego Afganistanu, ale również stworzeniem państwa Pasztunów⁴¹. To rzecz jasna oznaczałoby katastrofę dla Pakistanu, który utraciłby ważną strategicznie prowincję. W swoim ideologiczno-nacjonalistycznym zapale talibowie nie biorą oczywiście pod uwagę, że nie wszyscy Pasztunowie (a z pewnością nie elita Peszawaru) są zainteresowani demontażem Pakistanu i zaprowadzeniem rządów fundamentalistycznych, choć ich relacje z rządem centralnym w Islamabadzie dalekie są od idealnych⁴². Nie bez znaczenia jest tu także czynnik ekonomiczny: Pakistan, choć jest państwem biednym, to zdecydowanie bogatszym od Afganistanu, co przekłada się na poziom życia ludności i usług publicznych świadczonych przez państwo⁴³. Dowodzi tego oprócz wskaźników makroekonomicznych także prosty fakt: ludzie raczej uciekają z Afganistanu do Pakistanu niż odwrotnie⁴⁴. Notabene kolejną „kością niezgody” jest zapoczątkowana przez Islamabad polityka „wysiedlania” uchodźców afgańskich na zachód od Linii Duranda, co kontestuje rząd talibów, a także zachodnie organizacje humanitarne⁴⁵.

³⁷ A. Giustozzi, *The Taliban at War...*, s. 201-205.

³⁸ A. Rashid, *Pakistan on the Brink...*, s. 154-158.

³⁹ S. Coll, *Directorate S...*, s. 310-315.

⁴⁰ C.Ch. Fair, *Fighting to the End...*, s. 220-225.

⁴¹ Th. Barfield, *Afghanistan: A Cultural...*, s. 289-293.

⁴² M. Abou Zahab, O. Roy, *Islamist Networks...*, s. 102-106.

⁴³ A. Lieven, *Pakistan: A Hard Country*, New York 2012, s. 180-183.

⁴⁴ B.R. Rubin, *Afghanistan from the Cold War through the War on Terror*, New York 2013, s. 150-155.

⁴⁵ S.G. Jones, *In the Graveyard of Empires: America's War in Afghanistan*, New York-London 2009, s. 75-79.

BELUDŻYSTAN

Beludżystan jest terytorialnie największą, ale jednocześnie najrzadziej zaludnioną prowincją Pakistanu. Beludżowie stanowią znaczącą grupę etniczną, liczącą około 10 mln osób. W Pakistanie zamieszkuje około 7 mln Beludżów. W Iranie mieszka około 2 mln Beludżów, skupionych w prowincji Sistan i Beludżystan, natomiast w Afganistanie ich liczba wynosi około 500 tysięcy⁴⁶.

Od momentu uzyskania przez Pakistan niepodległości w 1947 r. Beludżowie wielokrotnie buntowali się przeciwko rządowi centralnemu, domagając się większej autonomii, a niekiedy nawet pełnej niepodległości⁴⁷. Jednym z głównych powodów niezadowolenia Beludżów jest przekonanie o marginalizacji politycznej i ekonomicznej⁴⁸. Mimo że Beludżystan jest bogaty w zasoby naturalne, takie jak gaz ziemny, węgiel, rudy miedzi i złoto, lokalna ludność nie czerpie z tego znaczących korzyści, gdyż przedsiębiorstwa zajmujące się eksploatacją złóż należą w większości do przedsiębiorców z najbogatszej prowincji Pakistanu – Pendżabu⁴⁹. Zdaniem polityków beludżystańskich, rząd centralny nie inwestuje wystarczających zasobów w modernizację prowincji, w szczególności w ważną dla mieszkańców nowoczesną infrastrukturę⁵⁰. Separatyści argumentują, że ich tożsamość narodowa jest systematycznie zagrożona przez politykę asymilacyjną rządu⁵¹. Rząd Pakistanu oraz miejscowe think tanki oskarżają Indie o wspieranie separatyzmu Beludżów w celu wewnętrznego osłabienia, a nawet rozbięcia sąsiedniego państwa. Motywem ma być rzekome dążenie do zniszczenia Pakistanu, a także forma działań odwetowych za wspieranie przez Islamabad separatyzmu w indyjskim Kaszmirze oraz organizacji terrorystycznych, odpowiedzialnych za zamachy przeprowadzane w Indiach⁵². Media indyjskie rzeczywiście prezentują stanowisko przychylne realizacji przez Beludżów prawa do samostanowienia⁵³. Jednak mimo apeli „rządu

⁴⁶ S. Harrison, *In Afghanistan's Shadow: Baluch Nationalism and Soviet Temptations*, New York 1981, s. 45-49.

⁴⁷ G. Wirsing, *Baloch Nationalism and the Geopolitics of Energy Resources: The Changing Context of Separatism in Pakistan*, Carlisle, PA 2008, s. 12-15.

⁴⁸ T.M. Breseeg, *Baloch Nationalism: Its Origins and Development*, Karachi 2004, s. 89-93.

⁴⁹ *Marginality and Modernity: Ethnicity and Change in Post-Colonial Balochistan*, red. P. Titus, Karachi 1998, s. 37-41.

⁵⁰ M. Axmann, *Back to the Future: The Khanate of Kalat and the Genesis of Baluch Nationalism 1915-1955*, Karachi 2008, s. 150-154.

⁵¹ F. Grare, *Balochistan: The State Versus the Nation*, Washington, DC–Moscow–Beijing–Beirut–Brussels 2013, s. 25-30.

⁵² T. Rehan, *India's Actions in Balochistan and Bilateral Ties*, [online] <https://cscr.pk/explore/themes/defense-security/indias-actions-in-balochistan-and-bilateral-ties/>, 31 I 2026.

⁵³ *Balochistan Independence Declared, Baloch Leader Seeks India's Support*, India News Network, [online] <https://www.indianewsnetwork.com/en/20250515/balochistan-independence-declared-baloch-leader-seeks-india-s-support>, 31 I 2026; *Renowned Indian Expert Major (Ret.) Gurav Arya Tells India to Stand by Balochistan*, Memri, [online] <https://www.memri.org/reports/renowned-indian-expert-major-ret-gaurav-arya-tells-india-stand-balochistan-if-you-are-not>, 31 I 2026.

Beludżystanu na uchodźstwie” prezydent Indii Narendra Modi nie zajął dotąd jednoznacznego stanowiska⁵⁴.

Ruchy separatystyczne w Beludżystanie obejmują zarówno pokojowe, jak i zbrojne formy oporu⁵⁵. Wśród najważniejszych organizacji walczących o niepodległość lub autonomię znajdują się: Armia Wyzwolenia Beludżystanu (BLA) – jedna z najbardziej aktywnych grup rebelianckich, często przeprowadzająca ataki na siły rządowe i infrastrukturę, w tym ataki terrorystyczne, także na cele chińskie⁵⁶. Ta organizacja odpowiada m.in. za zabicie chińskich specjalistów na lotnisku w Karaczi 7 października 2024 r.; obok tej organizacji zbrojnej w Beludżystanie funkcjonują dwie partie polityczne, domagające się autonomii (a być może także niepodległości) dla prowincji: Front Wyzwolenia Beludżystanu (BLF) i mniejsza Narodowa Partia Beludżystanu⁵⁷. Pakistan od lat o wspieranie separatyzmu beludżystańskiego oskarża wywiad indyjski, szukając analogii do okresu, kiedy New Delhi zaangażowało się we wsparcie dla ruchu narodowego Bengalczyków, który doprowadził do wojny w 1971 r. i powstania państwa Bangladesz⁵⁸. Ostatnie zamachy na chińskich specjalistów, a także na istotną dla interesów Pekinu infrastrukturę gazową spowodowały spowolnienie realizacji projektów finansowanych przez ChRL w ramach CPEC (China-Pakistan Economic Corridor), będącego elementem polityki „One Belt – One Road”⁵⁹. Jego realizacja jest kluczowa dla modernizacji pakistańskiej infrastruktury energetycznej i transportowej⁶⁰.

Konflikt między separatystami a siłami rządowymi doprowadził do licznych ofiar, a także do zarzutów o łamanie praw człowieka zarówno przez pakistańskie wojsko, jak i bojowników rebelianckich. Częste są doniesienia o wymuszonych zaginięciach działaczy politycznych i aktywistów beludżystańskich⁶¹.

Również Iran od lat zмага się z beludżystańskimi grupami separatystycznymi w prowincji Sistan i Beludżystan. Są one jednymi z najbiedniejszych regionów Iranu, co lokalni aktywiści uznają za celowe działanie rządu centralnego⁶². Organizacje takie jak Dżajsz al-Adl prowadzą działania zbrojne przeciwko irańskim siłom

⁵⁴ *Baloch Leader Seeks India's Support Against Pakistani Oppression*, Devdiscourse, [online] <https://www.devdiscourse.com/article/international/3423453-baloch-leader-seeks-indias-support-against-pakistani-oppression>, 31 I 2026.

⁵⁵ S. Harrison, *In Afghanistan's Shadow...*, s. 88-92.

⁵⁶ F. Grare, *Balochistan...*, s. 42-46.

⁵⁷ T.M. Breseeg, *Baloch Nationalism...*, s. 105-109.

⁵⁸ A. Bansal, *Balochistan in Turmoil: Pakistan at Crossroads*, New Delhi 2010, s. 76-81.

⁵⁹ A. Small, *The China-Pakistan Axis: Asia's New Geopolitics*, New York 2015, s. 137-140.

⁶⁰ S.O. Wolf, *The China-Pakistan Economic Corridor of the Belt and Road Initiative: Concept, Context and Assessment*, Cham 2019, s. 90-94.

⁶¹ R.G. Wirsing, *Baloch Nationalism...*, s. 15-18.

⁶² *Sistan and Baluchestan: A Province Strangled by the Iranian Regime's Neglect and Oppression*, Iran News Update, [online] <https://irannewsupdate.com/news/society/sistan-and-baluchestan-a-province-strangled-by-the-iranian-regimes-neglect-and-oppression/>, 31 I 2026.

bezpieczeństwa, oskarżając Teheran o dyskryminację sunnickiej mniejszości beludżańskiej⁶³. W odpowiedzi Iran intensyfikuje operacje wojskowe w regionie oraz podejmuje działania transgraniczne, współpracując z Pakistanem w celu zwalczania wspólnych zagrożeń⁶⁴. Przykładem nadużywania przemocy przez reżim irański może być zastrzelenie ponad 80 uczestników pokojowej manifestacji w Zahedanie 30 września 2022 r. Wydarzenie to zostało nazwane *krwawym piątkiem*⁶⁵. Teheran dąży także do zmiany struktury etnicznej prowincji zarówno poprzez zaniedbywanie infrastruktury medycznej, jak i wspierając osadnictwo przedstawicieli innych irańskich narodowości na terenie tej prowincji⁶⁶. Również podczas masowych protestów antyrządowych, do których doszło w Iranie w styczniu 2026 r., siły wierne rządowi dopuszczały się wielu aktów przemocy wobec Beludżów. Według raportu Balochistan Human Rights Group dochodziło do masowych aresztowań, zabójstw politycznych oraz pospolitej grabieży⁶⁷.

Dodatkowym czynnikiem destabilizującym region są napięcia między Iranem a Afganistanem rządzonym przez talibów. Konflikt koncentruje się wokół dostępu do wód rzeki Helmand, kluczowego źródła wody dla Iranu (kwestię tę do tej pory regulował nieratyfikowany przez Afganistan, choć przestrzegany przez kolejne rządy w Kabulu Traktat o wodach Helmandu, podpisany 13 marca 1973 r.)⁶⁸. W maju 2023 r. doszło do starć granicznych między talibskimi bojownikami a irańskimi siłami bezpieczeństwa, w wyniku których zginęło kilku żołnierzy po obu stronach⁶⁹. Iran oskarża talibów o ograniczanie przepływu wody wbrew wcześniejszym porozumieniom, co prowadzi do dalszych napięć i ryzyka eskalacji militarnej⁷⁰. W styczniu 2024 r. doszło do poważnych napięć na granicy irańsko-pakistańskiej. Pakistan przeprowadził naloty na terytorium Iranu, atakując cele w prowincji Sistan i Beludżystan. Była to odpowiedź na wcześniejsze irańskie ataki rakietowe na pakistański Beludżystan, które miały na celu

⁶³ "We Can Torture, Kill, or Keep You for Years": Enforced Disappearances by Pakistan Security Forces in Balochistan, Human Rights Watch, 28 VII 2011, s. 22-27.

⁶⁴ G. Okruhlik, *The Identity Politics of Iran's Sunni Minority*, [w:] *The Twelver Shia in Modern Times: Religious Culture and Political History*, red. R. Brunner, W. Ende, Leiden 2014, s. 487-489.

⁶⁵ *Iran: At Least 82 Baluchi Protesters and Bystanders Killed in Bloody Crackdown*, Amnesty International, [online] <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/10/iran-at-least-82-baluchi-protesters-and-bystanders-killed-in-bloody-crackdown/>, 31 VI 2026.

⁶⁶ S. Muhammad-Shahi, *Is Iran Afraid of the Baloch Awakening?*, Memo. Middle East Monitor, [online] <https://www.middleeastmonitor.com/20231003-is-iran-afraid-of-the-baloch-awakening/>, 31 I 2026.

⁶⁷ I. Irandoost, *SPECIAL REPORT: Bloody Crackdown and Systematic Human Rights Violations Against Baloch Citizens during the January 2026 Protests*, Baluchistan. Human Rights Group, [online] <https://bhrg.info/en/?p=4628>, 31 I 2026.

⁶⁸ S. Sial, *The Iran-Pakistan Border: Security, Economics and Smuggling*, [w:] *Iran's Foreign Policy: From Khatami to Ahmadinejad*, red. A. Ehteshami, M. Zweiri, Reading 2013, s. 153-156.

⁶⁹ V. Thomas, J.F. Warner, *Hydropolitics in the Harirud/Tejen River Basin: Afghanistan as Hydro-Hegemon?*, „Water International” 2015, vol. 40, no. 4, s. 593-613.

⁷⁰ *Iran and Taliban Forces Clash on Border, Several Killed*, Reuters, 2023, [online] <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/iran-taliban-forces-clash-border-several-killed-2023-05-27/>, 31 I 2026.

zniszczenie baz separatystów beludżystańskich⁷¹. W wyniku wymiany ognia zginęło kilku cywilów oraz członków grup separatystycznych. Obie strony oskarżyły się nawzajem o naruszenie suwerenności i wspieranie ugrupowań terrorystycznych⁷². Po eskalacji konfliktu Islamabad i Teheran podjęły rozmowy, które doprowadziły do tymczasowej deeskalacji i przywrócenia stosunków dyplomatycznych. Jednak napięcia w regionie pozostają wysokie, a możliwość kolejnych incydentów nie jest wykluczona⁷³.

ISLAMSKIE PAŃSTWO CHORASANU

Zdecydowanie mniej znanym światowej opinii publicznej, a nawet analitykom zawodowo zajmującym się stosunkami międzynarodowymi w omawianych regionach fenomenem jest Islamskie Państwo Chorasanu. Utworzono je jako „filia” tzw. Państwa Islamskiego (ISIS) operująca głównie w regionie Azji Południowej, zwłaszcza w Afganistanie i Pakistanie. Grupa powstała w 2015 r., kiedy to zbuntowani bojownicy ISIS, którzy nie zgadzali się z kierownictwem organizacji, postanowili założyć własną⁷⁴. Skąd islamscy fundamentaliści „wzięli” nazwę „Chorasán”? Jest to historyczny region geograficzny, który w średniowieczu obejmował obszar rozciągający się na terenach dzisiejszych Afganistanu, Iranu, Turkmenistanu, Tadżykistanu, Uzbekistanu oraz częściowo Pakistanu. Był to ważny region kulturalny, polityczny i handlowy w Azji Środkowej, który stanowił część wielkich imperiów, takich jak Sasanidzi, Abbasydzi, Seldżuci i Mongołowie. W okresie średniowiecza Chorasán był znany z rozwoju nauki, literatury i sztuki, a także jako ważny szlak handlowy, który łączył Wschód z Zachodem, w tym słynny Jedwabny Szlak. W Chorasanie rozwijały się takie ośrodki jak Herat, Merw, Niszapur czy Balch. Słowo „Chorasán” pochodzi z perskiego i oznacza „kraj wschodzącego słońca”. ISIS-K (Islamskie Państwo Iraku i Syrii – oddział) Chorasán ma na celu ustanowienie w tym regionie lokalnego emiratu, będącego częścią globalnego kalifatu. Jego głównymi przeciwnikami są zarówno siły rządowe Iranu i Pakistanu, jak i „konkurencyjne” grupy zbrojne, takie jak afgańscy i pakistańscy talibowie czy Al-Kaida. Grupa jest odpowiedzialna za liczne ataki terrorystyczne, w tym zamachy na cywilów, a także za brutalne represje wobec mniejszości religijnych, takich jak szyici czy hindusi. Przykładowe akcje terrorystyczne ISIS-K w Pakistanie to zamach na autobus wiozący członków lokalnej policji w Mastung w pakistańskim Beludżystanie w styczniu 2025 r.⁷⁵,

⁷¹ A. Hashim, *Iran Accuses Taliban of Violating Water Rights Amid Drought*, Al Jazeera, 2011, [online] <https://www.aljazeera.com/news/2023/5/28/iran-accuses-taliban-of-violating-water-rights-amid-drought>, 31 I 2026.

⁷² *Pakistan Air Force Conducts Strikes in Iran's Sistan-Baluchestan Province*, Dawn, 2024, [online] <https://www.dawn.com/news/1725816>, 31 I 2026.

⁷³ *Iran, Pakistan Trade Accusations After Border Clashes*, Al Jazeera, 2024, [online] <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/15/iran-pakistan-trade-accusations-after-border-clashes>, 31 I 2026.

⁷⁴ J.J. Egli, *Nomina geographica: Sprach- und Sacherklärung von 42000 geographischen Namen aller Erdräume*, Leipzig 1893 / New York 1973, s. 196.

⁷⁵ S. Shahid, *Three Personnel Martyred, 20 Hurt in Mastung Blast*, [online] <https://www.dawn.com/news/1904493/three-personnel-martyred-20-hurt-in-mastung-blast>, 31 I 2026.

zamach bombowy na znaną szkołę koraniczną Darul Uloom Haqqania w Khattak w prowincji Khyber Pakhtunkhwa⁷⁶, zamordowanie Sufiego Hameeda, polityka islamskiej partii Jamaat-e-Islami w Bajaur w tej samej prowincji⁷⁷. Zamachy wystąpiły nie tylko w Pakistanie i Afganistanie, ale także w Iranie. Organizacja miała dokonać ataku na uczestników uroczystości żałobnych po śmierci dowódcy Gwardii Rewolucyjnej Ghasema Solejmaniego w Teheranie, którego ofiarą padło blisko 100 osób⁷⁸. Grupa przyznała się także do samobójczego ataku na ambasadę Rosji w Kabulu we wrześniu 2022 r., który miał być odwetem za udział Kremla w zwalczaniu ISIS w Syrii⁷⁹. Ofiarami zamachów ISIS-K padają zatem zarówno funkcjonariusze państw uznawanych za wrogie, jak również przedstawiciele partii i organizacji fundamentalistycznych, z którą grupa walczy o „rząd dusz”. ISIS-K powstało w 2014 r., jako grupa rozłamowa pakistańskich organizacji terrorystycznych Tehrik-e-Taliban Pakistan (TTP) oraz Lashkar-e-Islam. Pierwszym przywódcą był Hafiz Saeed Khan, pochodzący z TTP⁸⁰. Obecnie amirem organizacji jest (prawdopodobnie, ponieważ według niektórych źródeł już nie żyje) Sanaullah Ghafari, weteran terrorystycznej siatki Hakkaniego (Tadżyk albo Pasztun)⁸¹. Skład etniczny organizacji nie jest do końca znany. Powiązania z TTP wskazują na znaczną rolę Pasztunów z d. Terytoriów Plemiennych (obecnie część prowincji Khyber Pakhtunkhwa) oraz osób, które odłączyły się od afgańskich talibów po przejściu przez nich władzy w Kabulu. Według niektórych źródeł w skład grupy wchodzi także rekruci z postsowieckich państw Azji Centralnej⁸². Głównym czynnikiem łączącym członków jest ideologia salaficka oraz poparcie dla panislamskiej koncepcji globalnego kalifatu, którego Chorasana miałby stać się jednym z welajatów. Realizacja planu polityczno-terytorialnego „Chorasana” oznaczałaby całkowitą rekonstrukcję mapy politycznej regionu (a według kryteriów nauki zachodniej – nawet trzech regionów)⁸³.

⁷⁶ *Suicide Blast at Taliban Religious School in Pakistan Kills Six*, France24, [online] <https://www.france24.com/en/live-news/20250228-suicide-blast-at-taliban-religious-school-in-pakistan-kills-4>, 31 I 2026.

⁷⁷ *Islamic State Group Gunmen Kill Politician in Pakistan*, The New Arab, [online] <https://www.newarab.com/news/islamic-state-group-gunmen-kill-politician-pakistan>, 31 I 2026.

⁷⁸ G. Norman-Diamond, *Iran Identifies Alleged Mastermind behind Soleimani Memorial Bombings that Left Nearly 100 Dead: Report*, Fox News, [online] <https://www.foxnews.com/world/iran-identifies-alleged-mastermind-behind-soleimani-memorial-bombings-left-nearly-100-dead-report?msock-id=17db5ed680e16e562bc44a50814d6fb8>, 31 I 2026.

⁷⁹ *Afghanistan: Deadly Suicide Attack at Russian Embassy in Kabul*, Aljazeera, 5 IX 2022, [online] <https://www.aljazeera.com/news/2022/9/5/suicide-bomb-blast-near-russian-embassy-in-kabul-afghanistan-police>, 31 I 2026.

⁸⁰ *Pakistani Taliban Vow Support for ISIS Fighters*, Alarabyia, 5 X 2014, [online] <https://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2014/10/05/Pakistan-Taliban-pledges-support-to-ISIS-.html>, 31 I 2026; I. Sajid, *Hafiz Saeed Khan: The Former Taliban Warlord Taking ISIS to India and Pakistan*, „International Business Times”, 19 I 2015.

⁸¹ E. Schmitt, *ISIS Branch Poses Biggest Immediate Terrorist Threat to Evacuation in Kabul*, „The New York Times”, 25 VIII 2021.

⁸² C.G. Johnson, *The Rise and Stall of the Islamic State in Afghanistan*, United States Institute of Peace, [online] <https://www.usip.org/sites/default/files/SR395-The-Rise-and-Stall-of-the-Islamic-State-in-Afghanistan.pdf>, 31 I 2026.

⁸³ J. Paul, *Zentralasien*, Frankfurt am Main 2012, s. 287.

PODSUMOWANIE

Zarówno separatyzm Pasztunów (faktycznie stanowiący element obecnej agendy afgańskich talibów), jak i Beludżów stanowią poważne zagrożenie dla porządku międzynarodowego w Azji Środkowej i Południowej. Paliwem politycznym dla funkcjonowania tych ruchów jest z jednej strony opuszczenie Afganistanu przez USA (de facto ucieczka, biorąc pod uwagę formę, w jakiej się to odbywało), a z drugiej osłabianie się dwóch najważniejszych państw regionu: Iranu i Pakistanu.

Dla rządu w Teheranie kwestia relacji z Afganistanem i separatyzm Beludżów były zjawiskami marginalnymi, z którymi radziły sobie lokalne siły policyjne ze wsparciem Gwardii Strażników Rewolucji. Jednak porażka w ostatnim konflikcie z Izraelem poważnie podkopala potencjał reżimu ajatollahów⁸⁴. To dało możliwość aktywizowania się ruchów separatystycznych, wspieranych z zewnątrz, co nabrało na sile w styczniu 2026 r. O ile ideologia i propaganda państwowa względnie dobrze radziły sobie do tychczas, obwiniając o wspieranie separatyzmów *Wielkiego Szatana z Waszyngtonu*, o tyle dużo trudniej wygląda sprawa w przypadku Beludżów, którzy mogą liczyć na wsparcie ze strony talibów (a także Islamskiego Państwa Chorasanu, będącego częścią większej organizacji – ISIS). Nie bez znaczenia jest też fakt, że Beludżowie, podobnie jak talibowie, są sunnitami. Są więc mniejszością dyskryminowaną w szyickim Iranie, mogącą liczyć na wsparcie ze strony Arabii Saudyjskiej i innych państw Zatoki Perskiej, które od dawna konkurują z Teheranem o „rząd dusz” w świecie islamu. Saudyjczycy w ten sposób mogą chcieć wziąć odwet za wspieranie przez Iran sił szyickich w sąsiednim Jemenie⁸⁵. Natomiast Stany Zjednoczone mogą osłabiać pogrążony w kryzysie ekonomicznym rząd irański, wspierając nie tylko słabą i podzieloną opozycję polityczną, ale także dyskryminowane mniejszości narodowe, w tym również Beludżów, co jest jednym z możliwych scenariuszy, zmierzających do obalenia rządów Republiki Islamskiej Iranu, branych pod uwagę przez amerykańskich analityków⁸⁶.

Z punktu widzenia Pakistanu zagrożenie separatystyczne jest jeszcze poważniejsze. Beludżystan posiada bogate złoża surowców mineralnych⁸⁷, a przede wszystkim znajduje się tam jedna z największych chińskich inwestycji w ramach CPEC: strategiczny port w Gwadar wraz z towarzyszącą mu infrastrukturą⁸⁸. Przez terytorium Beludżystanu przebiegają również szlaki transportu kołowego i kolejowego, a także strategiczne

⁸⁴ *Iran Calls Missile Attack on Israel 'Legal, Rational and Legitimate'*, „The Guardian”, 1 X 2024, [online] <https://www.theguardian.com/world/2024/oct/01/iran-calls-missile-attack-on-israel-legal-rational-and-legitimate>, 7 III 2025.

⁸⁵ *Iran's Raisi Says 'Genocide' Unfolding in Gaza as He Meets Russia's Putin*, Al Jazeera, 19 X 2024, [online] <https://www.aljazeera.com/news/2024/10/19/irans-raisi-says-genocide-unfolding-in-gaza-as-he-meets-russias-putin>, 7 III 2025.

⁸⁶ *Israeli Mossad Backed Baloch Militant Coalition Shifts Strategy Against Iran*, Times of Islamabad, 2 I 2026, <https://timesofislamabad.com/02-Jan-2026/israeli-mossad-backed-baloch-militant-coalition-shifts-strategy-against-iran>, 31 I 2026.

⁸⁷ R.G. Wirsing, *Baloch Nationalism...*, s. 5.

⁸⁸ A. Small, *The China-Pakistan Axis...*, s. 123.

gazociągi⁸⁹. Destabilizacja tej prowincji w znaczący sposób spowalnia kolejne inwestycje, a ponadto utrudnia/uniemożliwia pełne wykorzystanie tych już wykonanych⁹⁰. Brak możliwości natychmiastowego zaprowadzenia porządku w tej prowincji ma także wpływ na relacje z Chinami, które zainwestowały znaczące środki we wspomnianą infrastrukturę, a teraz chciałyby zacząć na nich zarabiać, zanim zapoczątkują kolejne budowy⁹¹. W dużej mierze od spokoju w Beludżystanie i drożności szlaku komunikacyjnego Gwadar – Kaszgar zależy realizacja programu modernizacji chińskiego Xinjiangu i utworzonej tam specjalnej strefy ekonomicznej⁹². Innego rodzaju zagrożeniem jest sytuacja w Khyber Pakhtunkhwa. Oderwanie tej ludnej prowincji miałoby może niewielkie skutki ekonomiczne, ale byłoby dosłownie zabójcze dla Pakistanu, gdyż zapoczątkowałoby z pewnością dalszą dekompozycję państwa wzdłuż linii podziałów etnicznych⁹³. Nawet tylko „talibanizacja” Khyber Pakhtunkhwa byłaby destruktywna dla pakistańskiej państwowości, gdyż zachęcałaby religijnych radykałów do sięgnięcia po pełnię władzy w Islamabadzie⁹⁴. Dalszy rozwój Islamskiego Państwa Chorasanu i uzyskanie przez tę organizację kontroli nad znaczącą częścią terytorium obecnego Pakistanu i Iranu również zagrażałyby bezpieczeństwu regionalnemu i to na wiele sposobów⁹⁵. Przede wszystkim odrodziłoby się terytorialnie tzw. Państwo Islamskie, uzyskując dostęp zarówno do zasobów naturalnych tego obszaru, jak również do dużego portu morskiego w Gwadar, a wraz z nim możliwość eksportu surowców i pozyskiwania funduszy na dalszą działalność i ekspansję⁹⁶. A tu samo odwołanie do historycznego Chorasanu wskazuje, że jej kierunkiem byłby nie tylko Afganistan, dwie prowincje Iranu i dwie prowincje Pakistanu, ale także bogaty w ropę naftową i gaz ziemny Turkmenistan oraz Uzbekistan i Tadżykistan⁹⁷. Islamskie Państwo Chorasanu, posiadające zaplecze terytorialne i demograficzne, stałoby się z kolei „rozsadnikiem” ideologii salafickiej w szeroko rozumianej Azji Środkowej i Południowej, co prowadziłoby do nieuchronnej konfrontacji z największymi regionalnymi aktorami: Indiami i Chinami⁹⁸.

⁸⁹ S. Sial, *The China-Pakistan Economic Corridor: An Assessment of Potential Threats and Constraints*, Pak Institute for Peace Studies, Islamabad, 2014, s. 8.

⁹⁰ Z. Haider, *Baluchis, Beijing, and Pakistan's Gwadar Port*, „Georgetown Journal of International Affairs” 2005, vol. 6, no. 1, s. 95.

⁹¹ *China-Pakistan Economic Corridor: A Game Changer*, red. M. Majeed Khan, A.R. Malik, S. Ijaz, U. Farwa, [online] https://issi.org.pk/wp-content/uploads/2017/04/CPEC_Book_2016.pdf, 31 I 2026.

⁹² S.O. Wolf, *The China-Pakistan Economic Corridor...*, s. 210.

⁹³ I. Hussain, *Pakistan: The Economy of an Elitist State*, Karachi 2012, s. 278.

⁹⁴ H. Abbas, *The Taliban Revival: Violence and Extremism on the Pakistan-Afghanistan Frontier*, New Haven 2014, s. 167.

⁹⁵ A. Giustozzi, *The Islamic State in Khorasan: Afghanistan, Pakistan and the New Central Asian Jihad*, London 2018, s. 142.

⁹⁶ S.G. Jones, *Waging Insurgent Warfare: Lessons from the Vietcong to the Islamic State*, New York 2017, s. 189.

⁹⁷ A. Rashid, *Jihad: The Rise of Militant Islam in Central Asia*, New Haven 2002, s. 32.

⁹⁸ A. Korybko, *Hybrid Wars: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change*, Moscow 2015, s. 97.

W tym miejscu należy przejść do potencjalnych zagrożeń o charakterze ponadregionalnym, a nawet globalnym. Jeśli weźmiemy pod uwagę, że obecna siła militarna Afganistanu opiera się w znacznej mierze na zasobach przejętych po upadku „demokratycznych” władz w Kabulu, a pozostawionych tam przez siły NATO i USA, to można sobie wyobrazić, jak znacząco wzrosłyby te możliwości, gdyby ISIS-K przejęło kontrolę nad sprzętem po ponadpółmilionowej armii Pakistanu, a zwłaszcza nad jego liczącym około 130 głowic potencjałem nuklearnym⁹⁹. Do tego należy doliczyć liczący się w regionie potencjał przemysłowy, umożliwiający utrzymanie sprzętu wojskowego w stanie używalności oraz produkcję kolejnych czołgów i samolotów¹⁰⁰. Ponadto salaficki emirat z pewnością zaangażowałby się w radykalizację i wspieranie muzułmańskich terrorystów w Indiach oraz chińskim Xinjiangu¹⁰¹. To zaś zagroziłoby co najmniej lokalną wojną z dużym prawdopodobieństwem użycia w niej broni atomowej¹⁰².

Nawet mniej radykalny scenariusz, czyli oderwanie od Pakistanu prowincji Khyber Pakhtunkhwa (i jej niepodległość albo powstanie państwa narodowego) i/lub Beludżystanu stanowiłoby zagrożenie dla sąsiadów. Kadłubowy Pakistan, chcąc przetrwać, zapewne sprzedałby przynajmniej część swojego arsenału atomowego potencjalnym kupcom (państwowym lub niepaństwowym)¹⁰³. Możliwy jest też scenariusz, w którym Indie zdecydowałyby się na prewencyjną likwidację małego, niestabilnego państewka metodami siłowymi. W ten sposób zapobiegając rozprzestrzenianiu się tendencji odśrodkowych z Pakistanu na ich własne, również wieloetniczne społeczeństwo¹⁰⁴. Należy pamiętać, że w latach 80. separatyzm sikhijski i tamilski, a także podobne, choć słabsze ruchy przy granicy z Bangladeszem stanowiły poważny problem dla New Delhi i kosztowały życie dwójga kolejnych premierów: Indiry i Rajiva Gandhich¹⁰⁵.

Należy zatem bacznie obserwować sytuację na pograniczu pakistańsko-afgańsko-irańskim, gdyż zachodzące tam procesy zaczynają niebezpiecznie przypominać dobrze nam znane Bałkany, a lokalna wojna może łatwo eskalować do konfliktu regionalnego, a nawet globalnego. Obecna, niestabilna sytuacja wewnętrzna w Iranie oraz możliwe scenariusze obalenia Republiki Islamskiej mogą skutkować nasileniem się tendencji separatystycznych Beludżów irańskich, co jeszcze bardziej wzmacnia zagrożenie „bałkanizacją” regionu.

⁹⁹ A. Giustozzi, *The Islamic State in Khorasan...*, s. 142.

¹⁰⁰ A. Small, *The China-Pakistan Axis...*, s. 123.

¹⁰¹ A. Rashid, *Jihad: The Rise of Militant Islam...*, s. 32.

¹⁰² S.G. Jones, *Waging Insurgent Warfare...*, s. 189.

¹⁰³ B. Riedel, *Deadly Embrace: Pakistan, America, and the Future of the Global Jihad*, Washington, DC 2011, s. 123.

¹⁰⁴ S. Ganguly, *Conflict Unending: India-Pakistan Tensions Since 1947*, New York 2002, s. 87.

¹⁰⁵ R. Guha, *India After Gandhi: The History of the World's Largest Democracy*, New York–London–Toronto–Sydney–New Delhi–Auckland 2007, s. 628-629.

BIBLIOGRAFIA

- Abbas H., *The Taliban Revival: Violence and Extremism on the Pakistan-Afghanistan Frontier*, New Haven 2014.
- Abou Zahab M., Roy O., *Islamist Networks: The Afghan-Pakistan Connection*, New York 2004.
- Afghanistan: Deadly Suicide Attack at Russian Embassy in Kabul*, Aljazeera, 5 IX 2022, [online] <https://www.aljazeera.com/news/2022/9/5/suicide-bomb-blast-near-russian-embassy-in-kabul-afghan-police>.
- Ahmed A.S., *Millennium and Charisma Among the Pathans: A Critical Essay in Social Anthropology*, London 1976.
- Axmann M., *Back to the Future: The Khanate of Kalat and the Genesis of Baluch Nationalism 1915-1955*, Karachi 2008.
- Baloch Leader Seeks India's Support Against Pakistani Oppression*, Devdiscourse, [online] <https://www.devdiscourse.com/article/international/3423453-baloch-leader-seeks-indias-support-against-pakistani-oppression>.
- Balochistan Independence Declared, Baloch Leader Seeks India's Support*, India News Network, [online] <https://www.indianewsnetwork.com/en/20250515/balochistan-independence-declared-baloch-leader-seeks-india-s-support>.
- Banerjee M., *The Pathan Unarmed: Opposition and Memory in the North West Frontier*, Oxford 2000.
- Bansal A., *Balochistan in Turmoil: Pakistan at Crossroads*, New Delhi 2010.
- Barfield Th., *Afghanistan: A Cultural and Political History*, Princeton–Oxford 2010.
- Bergen P., *Manhunt: The Ten-Year Search for Bin Laden from 9/11 to Abbottabad*, New York 2012.
- Breseg T.M., *Baloch Nationalism: Its Origins and Development*, Karachi 2004.
- Caroe O., *The Pathans: 550 B.C. – A.D. 1957*, London 1958.
- China-Pakistan Economic Corridor: A Game Changer*, red. M. Majeed Khan, A.R. Malik, S. Ijaz, U. Farwa, [online] https://issi.org.pk/wp-content/uploads/2017/04/CPEC_Book_2016.pdf.
- Coll S., *Directorate S: The C.I.A. and America's Secret Wars in Afghanistan and Pakistan*, New York 2018.
- Coll S., *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*, New York 2004.
- Crews R.D., Tarzi A., *The Taliban and the Crisis of Afghanistan*, Cambridge, MA 2008.
- Dupree L., *Afghanistan*, Princeton 1973.
- Egli J.J., *Nomina geographica: Sprach- und Sacherklärung von 42000 geographischen Namen aller Erdräume*, Leipzig 1893 / New York 1973.
- Ewans M., *Afghanistan: A New History*, London 2002.
- Fair C.Ch., *Fighting to the End: The Pakistan Army's Way of War*, New York 2014.
- Ganguly S., *Conflict Unending: India-Pakistan Tensions Since 1947*, New York 2002.
- Giustozzi A., *Koran, Kalashnikov, and Laptop: The Neo-Taliban Insurgency in Afghanistan*, New York 2008, s. 180-181.
- Giustozzi A., *The Islamic State in Khorasan: Afghanistan, Pakistan and the New Central Asian Jihad*, London 2018, s. 142.

- Giustozzi A., *The Taliban at War 2001-2018*, London 2018,
- Grare F., *Balochistan: The State Versus the Nation*, Washington, DC–Moscow–Beijing–Beirut–Brussels 2013.
- Gregorian V., *The Emergence of Modern Afghanistan: Politics of Reform and Modernization, 1880-1946*, Stanford 1969.
- Guha R., *India After Gandhi: The History of the World's Largest Democracy*, New York–London–Toronto–Sydney–New Delhi–Auckland 2007.
- Haider Z., *Baluchis, Beijing, and Pakistan's Gwadar Port*, „Georgetown Journal of International Affairs” 2005, vol. 6, no. 1.
- Harrison S., *In Afghanistan's Shadow: Baluch Nationalism and Soviet Temptations*, New York 1981.
- Hashim A., *Iran Accuses Taliban of Violating Water Rights Amid Drought*, Al Jazeera, 2011, [online] <https://www.aljazeera.com/news/2023/5/28/iran-accuses-taliban-of-violating-water-rights-amid-drought>.
- Hopkirk P., *The Great Game: The Struggle for Empire in Central Asia*, New York 1990.
- Hussain I., *Pakistan: The Economy of an Elitist State*, Karachi 2012.
- Hussain R., *Pakistan and the Emergence of Islamic Militancy in Afghanistan*, Aldershot 2005.
- Iran, Pakistan Trade Accusations After Border Clashes*, Al Jazeera, 2024, [online] <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/15/iran-pakistan-trade-accusations-after-border-clashes>.
- Iran: At Least 82 Baluchi Protesters and Bystanders Killed in Bloody Crackdown*, Amnesty International, [online] <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/10/iran-at-least-82-baluchi-protesters-and-bystanders-killed-in-bloody-crackdown/>.
- Iran and Taliban Forces Clash on Border, Several Killed*, Reuters, 2023, [online] <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/iran-taliban-forces-clash-border-several-killed-2023-05-27/>.
- Iran Calls Missile Attack on Israel 'Legal, Rational and Legitimate'*, „The Guardian”, 1 X 2024, [online] <https://www.theguardian.com/world/2024/oct/01/iran-calls-missile-attack-on-israel-legal-rational-and-legitimate>.
- Iran Calls Missile Attack on Israel 'Legal, Rational and Legitimate'*, „The Guardian”, 1 X 2024, [online] <https://www.theguardian.com/world/2024/oct/01/iran-calls-missile-attack-on-israel-legal-rational-and-legitimate>.
- Iran's Raisi Says 'Genocide' Unfolding in Gaza as He Meets Russia's Putin*, Al Jazeera, 19 X 2024, [online] <https://www.aljazeera.com/news/2024/10/19/irans-raisi-says-genocide-unfolding-in-gaza-as-he-meets-russias-putin>.
- Irandoost I., *SPECIAL REPORT: Bloody Crackdown and Systematic Human Rights Violations Against Baloch Citizens during the January 2026 Protests*, Baluchistan. Human Rights Group, [online] <https://bhrgh.info/en/?p=4628>.
- Islamic State Group Gunmen Kill Politician in Pakistan*, The New Arab, [online] <https://www.newarab.com/news/islamic-state-group-gunmen-kill-politician-pakistan>.
- Israeli Mossad Backed Baloch Militant Coalition Shifts Strategy Against Iran*, Times of Islamabad, 2 I 2026, <https://timesofislamabad.com/02-Jan-2026/israeli-mossad-backed-baloch-militant-coalition-shifts-strategy-against-iran>.
- Johnson C.G., *The Rise and Stall of the Islamic State in Afghanistan*, United States Institute of Peace, [online] <https://www.usip.org/sites/default/files/SR395-The-Rise-and-Stall-of-the-Islamic-State-in-Afghanistan.pdf>.

- Johnson T.H., Mason M.Ch., *Understanding the Taliban and Insurgency in Afghanistan*, Philadelphia 2007.
- Jones S.G., *In the Graveyard of Empires: America's War in Afghanistan*, New York–London 2009.
- Jones S.G., *Waging Insurgent Warfare: Lessons from the Vietcong to the Islamic State*, New York 2017.
- Kakar M.H., *Afghanistan: The Soviet Invasion and the Afghan Response, 1979-1982*, Berkeley 1979.
- Korybko A., *Hybrid Wars: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change*, Moscow 2015.
- Lieven A., *Pakistan: A Hard Country*, New York 2012.
- Maley W., *The Afghanistan Wars*, Basingstoke 2002.
- Marginality and Modernity: Ethnicity and Change in Post-Colonial Balochistan*, red. P. Titus, Karachi 1998.
- Marsden P., *The Taliban: War, Religion and the New Order in Afghanistan*, London–New York 2002.
- Muhammad-Shahi S., *Is Iran Afraid of the Baloch Awakening?*, Memo. Middle East Monitor, [online] <https://www.middleeastmonitor.com/20231003-is-iran-afraid-of-the-baloch-awakening/>.
- Nichols R., *Settling the Frontier: Land, Law and Society in the Peshawar Valley, 1500-1900*, Karachi 2001.
- Noelle Ch., *State and Tribe in Nineteenth-Century Afghanistan: The Reign of Amir Dost Muhammad Khan (1826-1863)*, London 1997.
- Norman-Diamond G., *Iran Identifies Alleged Mastermind behind Soleimani Memorial Bombings that Left Nearly 100 Dead: Report*, Fox News, [online] <https://www.foxnews.com/world/iran-identifies-alleged-mastermind-behind-soleimani-memorial-bombings-left-nearly-100-dead-report?msockid=17db5ed680e16e562bc44a50814d6fb8>.
- Okruhlik G., *The Identity Politics of Iran's Sunni Minority*, [w:] *The Twelver Shia in Modern Times*, red. R. Brunner, W. Ende, Leiden 2014.
- Pakistan Air Force Conducts Strikes in Iran's Sistan-Baluchestan Province*, Dawn, 2024, [online] <https://www.dawn.com/news/1725816>.
- Paul J., *Zentralasien*, Frankfurt am Main 2012.
- Peters G., *Seeds of Terror: How Heroin Is Bankrolling the Taliban and al Qaeda*, New York 2009.
- Rashid A., *Descent into Chaos: The U.S. and the Disaster in Pakistan, Afghanistan, and Central Asia*, New York 2008.
- Rashid A., *Jihad: The Rise of Militant Islam in Central Asia*, New Haven 2002.
- Rashid A., *Pakistan on the Brink: The Future of America, Pakistan, and Afghanistan*, New York 2022.
- Rashid A., *Taliban: Militant Islam, Oil and Fundamentalism in Central Asia*, New Haven–London 2000.
- Rehan T., *India's Actions in Balochistan and Bilateral Ties*, [online] <https://cscr.pk/explore/themes/defense-security/indias-actions-in-balochistan-and-bilateral-ties/>.
- Riedel B., *Deadly Embrace: Pakistan, America, and the Future of the Global Jihad*, Washington, DC 2011.
- Rubin B.R., *Afghanistan from the Cold War through the War on Terror*, New York 2013.
- Rubin B.R., *The Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System*, New Haven 2002.

- Sajid I., *Hafiz Saeed Khan: The Former Taliban Warlord Taking ISIS to India and Pakistan*, „International Business Times”, 19 I 2015.
- Schmidle N., *Getting Bin Laden: What Happened That Night in Abbottabad*, „The New Yorker”, 1 VIII 2011.
- Schmitt E., *ISIS Branch Poses Biggest Immediate Terrorist Threat to Evacuation in Kabul*, „The New York Times”, 25 VIII 2021.
- Shahid S., *Three Personnel Martyred, 20 Hurt in Mastung Blast*, [online] <https://www.dawn.com/news/1904493/three-personnel-martyred-20-hurt-in-mastung-blast>.
- Sial S., *The China-Pakistan Economic Corridor: An Assessment of Potential Threats and Constraints*, Pak Institute for Peace Studies, Islamabad, 2014.
- Sial S., *The Iran-Pakistan Border: Security, Economics and Smuggling*, [w:] *Iran's Foreign Policy: From Khatami to Ahmadinejad*, red. A. Ehteshami, M. Zweiri, Reading 2013.
- Small A., *The China-Pakistan Axis: Asia's New Geopolitics*, New York 2015.
- Spain J.W., *The Pathan Borderland*, The Hague 1963.
- Suicide Blast at Taliban Religious School in Pakistan Kills Six*, France24, [online] <https://www.france24.com/en/live-news/20250228-suicide-blast-at-taliban-religious-school-in-pakistan-kills-4>.
- Talbot I., *Pakistan: A Modern History*, New York 1998.
- Thomas V., Warner J.F., *Hydropolitics in the Harirud/Tejen River Basin: Afghanistan as Hydro-Hegemon?*, „Water International” 2015, vol. 40, no. 4, s. 593-613, <https://doi.org/10.1080/02508060.2015.1059164>.
- “We Can Torture, Kill, or Keep You for Years”: *Enforced Disappearances by Pakistan Security Forces in Balochistan*, Human Rights Watch, 28 VII 2011.
- Wirsing G., *Baloch Nationalism and the Geopolitics of Energy Resources: The Changing Context of Separatism in Pakistan*, Carlisle, PA 2008.
- Wolf S.O., *The China-Pakistan Economic Corridor of the Belt and Road Initiative: Concept, Context and Assessment*, Cham 2019.

Aleksander GŁOGOWSKI – prof. UJ. Profesor w Katedrze Historii Polskiej Myśli Politycznej. Członek Komisji Orientalistycznej PAN, Polskiego Towarzystwa Stosunków Międzynarodowych, Stowarzyszenia Studiów Strategicznych, Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego, Royal Society for Asian Affairs. Stypendysta School of Oriental and African Studies (Londyn) oraz Institute of Strategic Studies (Islamabad). Wykładał także na Uniwersytecie Wileńskim oraz Universidad Francisco de Vitoria (Madryt). Autor licznych monografii i artykułów naukowych dotyczących polityki zagranicznej i wewnętrznej Pakistanu oraz Afganistanu, a także historii polskich lotników, którzy współtworzyli Pakistańskie Siły Powietrzne.